

۲۰۲۰/۱۲/۰۷

داکتر عبدالرحمن زمان کنړی

د غازي مير زمان خان کنړی بيوگرافي

غازي مير زمان خان کنړی

۱۸۶۹ - ۱۹۲۹ ميلادي (۱۳۰۷ ۱۲۴۸ هجري شمسي)

غازي مير زمان خان کنړی در سال ۱۸۶۹ ميلادي در قريه لمټک کنړ ديدۀ به دنيا کښود. پدرش حاجي گلروز خان فرزند محمد عمر خان و نواسه محمد اکرم خان بود.

غازي مير زمان خان پشتون بود و پابند اساسات پشتونولي. وي به پيروي از شاه امان الله خان غازي که ميگفت «هندو، هزاره، شيعه، سني، احمدزايي و پوپلزايي نداريم بلکه همه يک ملت هستيم و آنها هم افغان»، خودش را همچوقت به يکي از اقوام منسوب نکرده است. وي بحيث زعيم و رهبر تمام اقوام کنړ و همکار و دوست نزديک شاه امان الله خان غازي معتقد بود که همه اقوام افغانستان يک ملت هستند و آن افغان است. شرکت در مبارزات مسلحانه عليه استعمار انگليس در سرحد آزاد

د غازي مير زمان خان لنډه پيژندنه

۱۸۶۹ - ۱۹۲۹ ميلادي (۱۲۴۸ - ۱۳۰۷ هجري لمريز)

غازي مير زمان خان په ۱۸۶۹ ميلادي (۱۲۴۸ هجري لمريز) کال کي د کونړونو د لمټک په کلي کي د حاجي گلروز خان په کور کي دې نړۍ کي سترگي وغړولي. پلار يې حاجي گلروز خان د محمد عمر خان زوي او د محمد اکرم خان لمسي و. او مور يې د وټه پور د کټار کلا د ملک کامران خان خور وه. غازي مير زمان خان په خټه پشتون او په پښتو او پښتونوالي مين و. هغه د غازي امان الله خان په هغه لاره روان وچي ويل يې «هندو، هزاره، شيعه، سني، احمدزي او پوپلزي نلرو، بلکي ټول د افغان په نامه يو ملت يو». هغه له همدې امله خپل ځان هيڅکله يوه قوم ته منسوب کړي نه و.

غازي مير زمان خان د هيواد د خپلواکۍ د نعمت په ارزښت پوره پوهيده او په عمل کي

Fehler! Unbekannter Name für Dokument-Eigenschaft.

به صفحه قاموس کبیر افغانستان خوش آمدید

تیم بنیان گذار این قاموس آرزو دارد، داشته های این گنجینه که نمایانگر اصالت افغانستان باستان است شما را تا حد لازم مدد رساند

يې هم د استقلال د گټنې، ساتنې اود امانې نهضت او غورځنگ ملاتړ ثابت کړ او په دغه لاره کې يې خپل سر او مال قربان کړل .

دانگريزي استعمار په وړاندې د مومندو په مشهورو غزاګانو کې وسله واله مبارزه غازي ميرزمان خان د انگريزانو سره فطري دښمني درلوده. هغه به د ځوانۍ له وخته د ډيورند د کرغیرني ليکې څخه په تېرېدو د آزاد سرحد په سيمه کې د انگريزي استعمار په وړاندې د آزادي غوښتونکو جنگياليو په پاڅون او وسله والو مبارزو کې عملي ونډه اخيسته .

په پښتونخوا او افغانستان کې د هغه د نوم او شهرت انگازې هم هغه وخت خپرې شوي کله چې يې په ۱۹۰۸ م کال کې د انگريزانو په وړاندې د مهمندو په مشهورې او تاريخي سرې غزا کې د غازيانو د يوه وتلي مشر په توګه برخه واخيسته . د انگريزانو سره د غازي مير زمان خان همدا دښمني او شهرت د وخت دځوان شهزاده "عين الدوله" غازي امان الله خان سره د پيژندګلوۍ سبب شوه، هغه پيژندګلوي او آشنایي چې د وخت په تېرېدو او بيلابيلو تاريخي زمينونو نه وروسته په کلکې دوستۍ او ورورګلوۍ بدله شوه، او د ژوند تر پايه يې دوام وکړ.

دانگريزانو د فشار له امله دامير حبيب الله خان په بند کې

غازي ميرزمان خان د شېبدر د ۱۹۱۵ م کال په جګړه کې هم مهمه ونډه درلوده . کله چې په آزاد سرحد کې د غازيانو مشرانو خلک د انگريزانو په مقابل کې جګړې ته هڅول، نو داپريل په مياشت کې دافغانستان دننه هم ګڼ شمير خلک جهاد ته تيار شول . په دې هکله د اپريل په مياشت کې دبريتانوي هند د خارجي چارو دفتر امير حبيب الله خان ته لاندې تلگرام واستولو:

« مونږ ته خبر رارسيدلي چې ستاسې اعليحضرت په سيمه کې د مومندو ګڼ شمير سرې په کوداخیلو کې راټول شوي او د انگريزانو په خاوره د حملې هڅه کوي . زه اطمینان لرم چې که دا خبره رښتيا وي، تاسې اعليحضرت به سمدلاسه ددې قبايلي قواوو د خپرېدو، او لمسونکو ته د جزا اوامر صادر

غازي ميرزمان خان به اهميت نعمت استقلال کشور آگاهی کامل داشته و حمایت و محافظت از استقلال و نهضت امانی را در عمل ثابت ساخته و تا آخرین قطره خونس از آن دفاع نمود. وی از آوان جوانی با مبارزان آزادی طلب و افغانان رزمنده سرحد که علیه انگلیس ها قیام و اعلان جهاد نموده بودند، روابط نزدیک برقرار نمود و در پیکار معروف ضد انگلیسی سال ۱۹۰۸ میلادی که در تاریخ بنام "سره غزا" ثبت شده است، بحيث یکی از سران مبارزين ضد انگلیس شرکت نمود و نامش در افغانستان و صوبه سرحد ورد زبان ها گشت. همین شهرت و دشمنی با انگلیس ها باعث شد تا با شهزاده جوان "امان الله خان" (عين الدوله) آشنا شود، آشنایی که با گذشت زمان و آزمون های متعدد به دوستی عمیقی تبدیل شد و تا آخر عمرشان ادامه داشت .

غازي ميرزمان خان ګڼری در جنگ های مشهور سال ۱۹۱۵ نقش عمده داشت . چینی که سران ورزیده غازيان در منطقه مهمند و باجور مردم را به قیام علیه انگلیس ها تشویق مینمودند، در داخل افغانستان نیز عده زیادی آماده جهاد شدند.. با رسیدن این اطلاع، دفتر امور خارجه هند بریتانوی تلگرام ذیل را به امیر حبيب الله خان فرستاد:

"به ما اطلاع رسیده است که به تشویق و تحریک ملا ها در قلمرو اعليحضرت تعداد زیادی از افراد مهمند، هزارناو، لالپوره، چهارده، گوشته، چکنور و باسول در منطقه کوداخیل گرد آمده و قصد حمله بر قلمرو انگلیس را دارند. من اطمینان دارم که اگر این درست باشد، اعليحضرت امر فوری انتشار قوای قبايلي و جزای محرکین را صادر خواهد نمود. اگر این قوای قبايلي بر قلمرو انگلیس ها تجاوز کنند، به سختی مجازات خواهند شد. من میدانم که اعليحضرت هم مثل من نگران جلوگیری خونریزی بی موجب میباشد ."

به اساس اسناد استخباراتی انگلیس ها، در عين حال پيامی از طرف امير حبيب الله خان نیز در بين مردم پخش شد که گویا امير اعلان جهاد ننموده و درین کمپاین باید از وی نامی برده نشود۲.

اسناد محرمانه استخبارات آرشيف هند بریتانوی همچنان حاکمیت که از جمله اقدامات امير حبيب الله خان یکی هم زندانی ساختن غازي ميرزمان خان

^۱ . File No. ۸-A (۱۹۱۵-۱۹۱۶) Tribal Research Cell Home Department, N.W.F.P., pp.۸-۱۰ .

^۲ . File No. ۸-A (۱۹۱۵-۱۹۱۶) Tribal Research Cell Home Department, N.W.F.P., pp.۱-۸ .
Fehler! Unbekannter Name für Dokument-Eigenschaft.

کړی . که چیرې دا قبایلي قواوې د نگریزانو په خاوره [۴] تیرې وکړي، نو سخته سزا به ورکړ شي . او زه پوهیږم چې تاسې اعلیحضرت هم زما په شان د بې ځایه وینو د تونیدو د مخنیوي دپاره پریشانه یاست .»
د بریتانوي هند د پټو استخباراتي اسنادو له مخې څرگندېږي چې د امیر حبیب الله خان د اقداماتو په لړ کې په جگړه کې د کونړي جنگیالیو د گډون د مخنیوي دپاره، دغازي میرزمان خان بندي کول هم شامل وو .
په کابل کې د انگریزانو د هندوستانی استازي په رپوټ کې لیکل شوی چې «ویل کیږي میرزمان خان، د اسمار د درې، یو متنفذ مشر، چې د هغې ولسوالۍ د سیمې د قوماندان برگد [لوامشر] محمد سرور خان لخوا تر څارنې لاندې کابل ته رسیدلی دی . پر دغه لارښود تور لگول شوي چې یو څو یې پر هند باندې د حملي تصمیم نیولي، او بل یې د امیر پر وړاندې د بغاوت تکل کړی دی . ویل کیږي چې قوماندان همدا راز د اسلامپور د پاچا صاحب څخه هم شکایت کړی او پر هغه یې تور لگولی چې د خپل نفوذ لاندې قومونو کې خلک د هند پر وړاندې غزا او ناکراري ته لمسوي .»

غازي میرزمان خان د انگریزانو په وړاندې د آزاد سرحد د مومندو په آزادي بخښونکو وسله والو مبارزو کې د گډون له امله د امیر حبیب الله خان په واکمنۍ درې ځل نیول شوي او په کابل کې زندان ته استول شوي دي. هغه په لومړي ځل زندان کې د یوه کال د تیروولو او نورو سیاسي بندیانو او مشروطه غوښتونکو سره د معرفت نه وروسته په ضمانت خوشي او کنړ ته ستون شو، خو ډیر ژر بیا ونیول شو او د شیرپور زندان ته واستول شو.

غازي میرزمان خان دا ځل د لس زره (۱۰۰۰۰) روپیو په نقدي ضمانت، چې د شهزاده امان الله خان لخوا ورکړ شوي، له زندانه خوشي شو. خو هغه له بنده د خوشي کیدو وروسته هم د انگریزي استعمار سره د دښمنۍ او خپلواکۍ سره د مینې له امله د امیر حبیب الله خان د اخطارونو او گوت څښتنو سره

کُنړی جهت جلوگیری از شرکت جنگجویان کُنړ بود.

در راپور محرمانه عامل انگلیس ها در کابل (برای هفته که بتاریخ ۸ اپریل ۱۹۱۵ به پایان رسیده) میخوانیم که «گفته میشود میرزمان خان، یکی از سران متنفذ دره اسمار، که توسط برگد (لوامشر) محمد سرور خان قوماندان بخش آن دره تحت الحفظ فرستاده شده بود، وارد کابل شده است . این پیشوا متهم است که در یک مورد اراده حمله بر هند را داشته است و در مورد دیگر تصمیم گرفته است علیه امیر بغاوت کند. گفته میشود که قوماندان همچنان از بادشاه صاحب اسلامپور هم شدیداً شکایت نموده و او را به تحریک تمام ناآرامی ها و آمادگی موجود برای غزا علیه هند، طوری که در اقوام تحت نفوذش گزارش داده شده است، متهم ساخته است.»^۳

سه دوره زندان به جرم شرکت در مبارزات مسلحانه ضد انگلیسی

غازی میرزمانخان در عهد زمامداری امیر حبیب الله خان به جرم شرکت در مبارزات مسلحانه ضد انگلیسی و شکایت انگلیس ها سه بار زندانی شده است . بار اول بعد از سپری نمودن یک سال و آشنایی و معرفت با زندانیان سیاسی و مشروطه خواه به ضمانت آزاد شدو به کنړ ها برگشت. ولی دیری نگذشته بود که دوباره بازداشت و روانه زندان شیرپور گشت.

غازی میرزمان خان این بار بعد از ضمانت نقدی مبلغ ده هزار (۱۰۰۰۰) افغانی که توسط شهزاده امان الله خان (عین الدوله) پرداخته شد، از زندان آزاد شد. اما بعد از آزادی هم، دشمنی با استعمار انگلیس و عشق به آزادی او را واداشت تا اخطار های امیر حبیب الله خان را نادیده گرفته، به مبارزه مسلحانه علیه استعمار انگلیس ها ادامه دهد.^۴
در راپور ماه سپتمبر همان سال انگلیس ها ذکر شده است که «میرصاحب جان پاچای اسلامپور به همراهی خان [میر] زمان خان، خان ملکی کُنړ با ۳۰ نفر سواره و تقریباً هزار مرد، درین هفته برای یکجا شدن با ملای بابره، از خانه های خود حرکت کرده اند. ملای بابره میکوشد در سرحدات شبقدر مشکلات تازه ایجاد کند، اما تا حال کدام کمک کلانی را از مهمند ها بدست نیاورده است».

^۳ . راپور محرمانه عامل انگلیس ها در کابل (برای هفته که بتاریخ ۸ اپریل ۱۹۱۵ به پایان رسیده).

^۴ . راپور محرمانه عامل انگلیس ها در کابل (برای هفته که بتاریخ ۸ اپریل ۱۹۱۵ به پایان رسیده)

سره بيا د انگریزانو په وړاندې خپلې وسله والې مبارزې ته دوام ورکړ.

د انگریزانو د هماغه کال دسپتمبر په رپوټ کې لیکل شوي چې «د اسلامپور میر صاحب جان پاچا د کونړ د ملکي خان، [میر] زمان خان، او دیرش تنو سپرو او تقریباً یو زر کسانو سره پدې اونی کې د بابري د ملا سره د یوځای کیدو دپاره له خپلو کورونو حرکت کړیدئ.». غازي میر زمان خان دریم ځل د ۱۹۱۹ م کال تر فبرورۍ پورې، کله چې امیر حبیب الله خان په لغمان کې ووژل شو، د تقریباً پنځو کلونو دپاره په زندان کې پاته شو. د غازي میر زمان خان په سر د شهزاده امان الله خان جریمه

کله چې امیر حبیب الله خان په ژمي کې جلال آباد او لغمان ته لاړ او امان الله خان په کابل کې دهغه په وکالت د حکومت چارې پر مخ بیولې، نو غازي میر زمان خان او د هغه ملګري یې له بنده خوشې کړل. ددې پېښې خبر امیر حبیب الله خان ته ورسول شو، او وویل شول چې میر زمان خان دده په کورنۍ کې درزونه اچوي او امان الله خان بیا له بنده خلاص کړیدئ. ددې اطلاع په اوریدو امیر حبیب الله خان، امان الله خان ته فرمان صادر کړ چې میر زمان خان دې زما تر درتلو پورې د شیرپور د جرثقیل په سیاه چال کې (چې په اعدام د محکومو کسانو ځای و) واچول شي او عین الدوله دې د میر زمان خان د بند نه د خلاصولو په وجه د دولت خزانې ته پنځلس زره روپۍ جریمه تحویل کړي. غازي امان الله خان، میر زمان خان ته د تښتیدو سلا ورکړه، خو هغه قبوله نكړه او سیاه چال ته واچول شو. د غازي امان الله خان واک ته رسولو دپاره فعالیت

په سیاه چال کې د غازي میر زمان خان شیر ورځي وتلې وې چې امیر حبیب الله خان د لغمان په کله گوش کې ووژل شو. غازي امان الله خان د خپلو لومړنیو اقداماتو په ترڅ کې نه یواځې داچې غازي میر زمان خان له بنده خلاص کړ، بلکې د هغې څخه یې وغوښتل چې د خلاصون دپاره د نورو بندیانو لست هم ورته ورکړي. ددوي د عفوي فرمان صادر شو او ټول له زندانه راووتل. په دوي کې هغه کس هم ؤ چې یو کال مخکې یې په زندان کې په کروشنیل د غازي میر زمان خان دپاره د جهاد

امیر حبیب الله خان باز هم بر سران جنگجویان فشار آورد تا از جنگ دست برداشته و فوراً به کابل بروند، اما غازي میر زمان خان باز از فرمان شاه سرپیچی نموده، و برای ادامه جنگ با انگلیس و تلافی کمبود لشکر، دست به کار شد.

در فقره چهارم همان سند استخباراتی انگلیس ها درین رابطه چنین میخوانیم « راپور ها حاکیست که لشکر "ناوه" به ۶۰۰ نفر رسیده و ۳۰۰۰ (سه هزار نفر) قرار است به میر زمان خان بپیوندند. به لوامشر اسمار از جلال آباد اخطار داده شده است که اگر جلو این لشکر را نگیرد، شخصاً مسؤل شناخته خواهد شد. او بعد از آن به منطقه "ساو" شتافته و از میر زمان خان خواست تا لشکر را پراکنده کند. گفته میشود که پاچا صاحب شینکورک از فعالیت های میر زمان خان به نائب سپه سالار جلال آباد اطلاع داده و خودش مرید های خود را از پیوستن به لشکر و عذاب کفر [!!!] منع کرده است.»

غازي میر زمان خان برای بار سوم نیز زندانی و زنجیر و زولانه به کابل برده شد. او اینبار تا کشته شدن امیر حبیب الله خان در زمستان سال ۱۹۱۹ برای مدت پنج سال در زندان بسر برد.

جریمه شدن غازي امان الله خان به جرم حمایت از غازي میر زمان خان

وقتی امیر حبیب الله خان به جلال آباد و لغمان رفت و امان الله خان و کیل مقام سلطنت بود، و ی میر زمان خان و همه رفقاییش را از بند رها ساخت. این گزارش باز هم به امیر حبیب الله خان رسانده شد. امیر جدا به غازي امان الله خان دستور داد که تا قبل از رسیدنش به کابل، میر زمان خان به زندان سیاه چال جرثقیل که محل اعدامیان بود، انداخته شو د، و امان الله خان بخاطر رهایی و ی پانزده (۱۵) هزار روپیه جریمه تحویل خزینة دولت کند. امان الله خان به میر زمان خان مشوره داد که فرار نماید، و لی وی نپذیرفت و سیاه چاه را ترجیح داد.

فعالیت برای به قدرت رساندن و پیروزی امان الله خان بر کاکایش

شش روز بیش ازین واقعه نگذشته بود که امیر حبیب الله خان در شکارگاه کله گوش کشته شد و امان الله خان در یکی از اولین اقداماتش نه تنها غازي میر زمان خان را از بندر ها کرد، بلکه از او خواست تا لست کسانی را که میخواهند از زندان آزاد شوند ترتیب نماید تا همه را آزاد کند. در میان این زندانیان، یکی از ارادتمندان غازي

یو بیرغ اوبدلې و. له دې تاریخي ورېښمین بیرغه چې قرآني آیتونه او د میرزمان خان نوم پکې اوبدل شوي و، څو میاشتي وروسته د استقلال د گټلو د جگړې په څلورمې جبهې کې استفاده وشوه.

کله چې غازي میرزمان خان د زندان نه خلاص شو، نو د سردار نصرالله خان په ځای یې امان الله خان ته د مشرقي د خلکو او قومونو د بیعت په اخیستلو او د هغه د حکومت د ټینګښت په لاره کې تاریخي کوششونه وکړل. د خپلواکۍ د جگړې د څلورمې جبهې مشري پر محافظه کارو د ملت پالو د بریالیتوب، او د خپلواکۍ د جگړې د پلان د تیاریدو وروسته، غازي امان الله خان د هغې پیژندګلوۍ او هغه ډاډ پر بنسټ چې پر غازي میرزمان خان یې درلود، هغه ته د انګریزانو سره د افغانانو په دریمې جگړې یا د هیواد د خپلواکۍ په جگړې کې د ګډوډ او لښکر مشري او د چترال د جبهې د قوماندانۍ دنده وسپارله.

د افغانانو او انګریزانو د دریمې جگړې د چترال او کونړ د بریکوت (ارنوی، دوکلام، لمبربټ او اسمار) دغه بریالۍ جبهه د استقلال د څلورمې جبهې په نوم یاده او ثبت شوېده. په بریتانوي رسمي اسنادو، د افغان - انګریز د دریمې جگړې په رپوټونو، محرمانه ټلګرامونو او د انګریزانو په استخباراتي رپوټونو کې د شمالي چترال د محاذ، د شمالي چترال د جبهې او د ۱۹۱۹ کال د می څخه تر جولای پورې پر چترال د افغانانو د تیرې په نامه یاده شوې ده. په نوموړې جبهه کې ولسي رضاکارو او پوځي ځواکونو ګډون درلود.

د تاریخي مدارکو، اسنادو او نڅښو له مخې، د چترال او ارنوی څلورمې جبهې، د خیبر په جبهه کې د سپه سالار صالح محمد خان د ځواکونو ماتې جبران کړه. اصلاً په دې محاذ کې د افغاني غازیانو پرمختګ او د "ارنوی" نیول او د دروش تر کلا پورې د افغاني ځواکونو پرمختګ د دې لامل شو چې انګریزي ځواکونه چمتو شول د هغې په بدل کې د تورخم او ډکې څخه په شا شي او د "دوکلام" په سیمه کې د افغانستان د ملکیت د حق مشروعیت تثبیت شي.

د منګلو د اغتشاش په ټکولو کې مهمه تاریخي برخه

میر زمان خان هم شامل بود که در دوران زندان برایش از پارچه ابریشمی بیرق جهادی بافته بود و نام میر زمان خان در آن نوشته و با آیات قرآنی مزین گشته بود. امان الله خان بعدا میر زمان خان را با همان بیرق به جبهه چترال اعزام داشت. غازي میر زمان خان بعد از آزاد شدن از زندان، در تقابل با تلاش های سردار نصرالله خان، در گرفتن بیعت مردم و سران قومی سمت مشرقي به امان الله خان، پیروزی امان الله خان بر کاکایش و تحکیم پایه های حکومت امانی خدمات ارزنده و تاریخی را انجام داد.

قوماندانی جبهه چهارم استقلال (جبهه چترال) بعد از پیروزی ملی گرایان بر محافظه کاران، و تهیه شدن پلان جنگ استرداد استقلال، غازي امان الله خان با شناخت از غازي میرزمان خان و به تضمین اعتمادی که بالای وی داشت، غازي میرزمان خان را بحیث قوماندان جبهه چترال توظیف نمود. وی در سومین جنگ افغان انګلیس (معرکه استرداد استقلال افغانستان در ۱۹۱۹ میلادی) بحیث سرلشکر قوای قومی و نظامی کنرها مسئولیت و قوماندانی جبهه موفق چترال (جبهه اسمار، ارنوی، دوکلام و لمبربټ) را بهعهده داشت که بنام جبهه چهارم استقلال مسمی است.

چون این جبهه شامل داوطلبان قومی و قوای عسکری بود، یک عده، به اساس معلومات ناقص کتاب "افغانستان در مسیر تاریخ"، غازي میرزمان خان ګډی را ز عیم قوای قومی و جنرال عبدالوکیل خان نورستانی را قوماندان عسکری جبهه چترال و ارنوی قلمداد کرده اند، که عاری از حقیقت است. جنرال عبدالوکیل خان نورستانی که خود یکی از جنرالان ورزیده اردوی افغانستان و بعدا به رتبه نائب سالاری رسیده بود، ۴۲ روز بعد از آغاز جنگ بتاريخ ۲۳ جون ۱۹۱۹ بطرف این جبهه حرکت کرد، و ماموریت داشت مواضع فتح شده دوکلام و ارنوی را از لشکر غازي میرزمان خان تسلیم و از آنها دفاع کند. با در نظر داشت اینکه متارکه جنگ استقلال بتاريخ ۳ جون ۱۹۱۹ اعلام شده است، واضح است که جنرال عبدالوکیل خان نورستانی سه هفته بعد از اعلام متارکه به جبهه میرسد و نمیتواند قوماندان نظامی آن جبهه بوده باشد.

از طرف دیگر، چون خبر متارکه به این جبهه دیر رسید و حتی بعد از آن هم قوای غازي میرزمان خان ګډی نتنها مطابق به تقاضای انګلیس ها از مواضع خود عقب نشینی نکرد، بلکه از آن به بعد

غازي ميرزمان خان په ۱۳۰۳ هجري شمسي/۱۹۲۴ ميلادي کال کې د گود ملا په مشرۍ د منگلو د شورش په ختمولو کې ستره تاريخي برخه واخيسته . د جنوبي اړودور د يو کال څخه ډير دوام وکړ او د بلواگرو سره د جگړې سختوالي بيلابيل پړاونه درلودل او د بلواگرو ورستۍ ماتې او د هغوي د مشرانو نيول، د جگړې د پای په معنا نه و. د جگړې له امله پېښ شوي مالي او خاني تاوانونه، د جنوبي د بيلابيلو قومونو مخالفت او دېمني او د دولت څخه د غچ اخستې دار د پښتونولي د يو دود په توگه هماغسې تر ډيره دوام درلود. دې ستونزې ته د پای ټکي ايښودلو لپاره، ناجگړه ايزه حل لاره او قومي جرگه تر ټولو ښه وسيله وه. خو د ځدراڼو د قومي جرگې مشران د فرقه مشر شير احمدخان سره پايلې ته و نه رسيدل، او د خوست څخه د لينکر تر راستيدو وروسته، د ځدراڼو جگړه له سره بيا پيل شوه.

د جگړې په موده کې د ځدراڼو ملکانو په دې شرط خبرو اترو ته غاړه کښوده، چې غازي ميرزمان خان کونړي چې خپله يو قومي مشر وه، په دې جرگه کې ونډه واخلي. دا وړانديز و منل شو او قومي مشرانو جرگې ته غاړه کښوده، له دولت څخه غنيمت شوو وسلو بېرته ور کول يې ومنل او دغازي ميرزمان خان کونړي په ضمانت کابل ته راغلل تر څو د پاچا سره پخلا شي. د پېښې بشپړ معلومات او د غازي ميرزمان خان د کړنو ټوله کيسه د سيف الامان په قلمي نسخه کې، چې د مولانا عبدالخالق اخلاص ليکنه ده، اوخپله يې هم د غازي ميرزمان خان تر مشرۍ لاندې په دې جگړه ونډه اخستې ده، ذکر شوي دي .

د دې جرگې د پريکړې په پايله کې د ځدراڼو د قوم تر ۱۵۰ کسو زياتو ملکان دغازي ميرزمان خان سره يو ځای کابل ته راغلل او د غازي امان الله خان سره يې ليدنه وکړه او جگړه پای ته و رسیده.

غازي ميرزمانخان د امني دورې د دولتي شورا غړی وو، او د جلال اباد د ۱۹۲۰/۱۲۹۸ کال کې د هډې په لويې تاريخي جرگې سربيره يې د ۱۳۰۱ کال د جلال آباد، او د ۱۳۰۷ کال دپغمان په لويو تاريخي جرگو کې گډون درلود.

په همراهی قوای نظامی اسمار تحت قوماندۀ جنرال عبدالوکيل خان نورستاني به عمليات و پيشروی خود ادامه داده اند. معلومات مفصل راجع به اين جبهه را ميتوان از کتاب " جنگ استرداد استقلال افغانستان : جبهۀ فراموش شده چترال و کُتر " بدست آورد.

په استناد مدارک، اسناد و شواهد تاريخی، اين جبهه چهارم شکست قوای سپه سالار صالح محمد خان رادر جبهۀ خيبر تلافی کرد. اصلاً پيشروی غازيان افغان درين محاذ و تصرف "ارنوی" و پيشروی نيروهای افغانی تا قلعه دروش سبب شد که قوای انگلیسی حاضر شوند در بدل تخلیه آن از دکه و تورخم عقب نشینی کنند و مشروعيت حق ملکيت افغانستان بر منطقه سرحدی "دوکلام" تثبيت شود. نقش تاريخی در خاتمه دادن به اغتشاش منگل با جرگۀ قومی

غازی ميرزمان خان در خاتمه دادن به اغتشاش سال ۱۹۲۴ منگل نقش مهم و تاريخی داشت . اغتشاش جنوبي بيش از يکسال دوام نموده و شدت جنگ با شورشیان از مراحل مختلفی گذشت . شکست نهایی شورشیان و دستگیری رهبران شورشی منگل، بمعنی ختم جنگ نبود. با تلفات جانی و مالی ناشی از جنگ، مخالفت و دشمنی اقوام مختلف جنوبي ادامه داشته و ترس از دولت و اندیشه گرفتن انتقام (بدل) به حيث یک اصل مهم پشتونولی کماکان موجود بود. برای خاتمه دادن به اين مشکل ، راه حل غير نظامی و جرگۀ قومی بهترین وسيله بود.

اما جرگۀ رهبران قومی جدران با فرقه مشر شير احمدخان به نتیجه نرسید، وبا بازگشت لشکر از خوست، جنگ جدران از سر گرفته شد. در دوران جنگ ملکان جدران بشرطی حاضر به مذاکره شدند، که غازي ميرزمان خان گُڼری که خود یک رهبر قومی بود، درين جرگه شرکت کند. اين پيشنهاده پذیرفته شد و در جرگۀ قومی قناعت رهبران قومی حاصل شده، با تسليم کردن اسلحه به غنيمت گرفته شده دولتی حاضر شدند به ضمانت غازي ميرزمان خان گُڼری به کابل آمده با شاه آشتی کنند. تفصيل اين رویداد و تمام جريان فعاليت های غازي ميرزمان خان در نسخه قلمی سيف الامان، اثر مولانا عبدالخالق اخلاص، که خود درين جنگ با قوای تحت قيادت غازي ميرزمان خان شرکت داشت، ذکر شده است.

در نتیجه فیصله این جرگه بیش از ۱۵۰ نفر از ملکان قوم جدران درحالی که دو پسر غازي

غازي ميرزمان خان ته د بي سارو خدمتونو او سربښندنو په وياړ داماني دورې د وفاء لوي خان، خدمت او صداقت څلور مډالونه ورکړ شوي دي چې هر يو سره نقدي او د ځمکو امتيازات هم ملگري وو.

په هيواد او خپلواکۍ مين دغه ستر شخصيت د هغو لږو کسانو په ډله کې وو چې د ژوند تر پايه غازي امان الله خان او د هيواد د پرمختگ د پاره د هغې آرمانونو ته وفاداره پاتې شو، او د هغې د نوبت او پرمختگ د پروگرامونو پلويتوب يې کاوه. ستر غازي اوزر ور قوماندان، لوي خان ميرزمانخان د ۱۳۰۷ کال د حوت (۱۹۲۹ ميلادي کال د فبروري) په مياشت کې د غازي امان الله خان د سلطنت په وروستيو مياشتو کې د هغه د سلطنت د ټينگښت دپاره د شينووارو د بغاوت د غلي کولو پر ارزښتناکه خدمتونو سربيره د وروستيو تاريخي هلوځلو په موقع د افغانستان د خارجي دښمنانو او هغوي د کورنيو گوداگيانو د يوې دسيسې په ترڅ کې د کنړ د شينکورک د کلي په جومات کې د ماخستن د لمانځه د ادا کولو په وخت کې تر ناځوانمردانه حملې لاندې راغی او د ۵۹ کلنۍ په عمر په شهادت ورسيد. روح دي ښاده وي.

د سرچينو او زياتو معلوماتو فهرست
زمونږ غازيان: د نومياليو ملي مبارزينو د ژوندانه حالات، ۱۹۸۲۰۲ مخونه، محمد ولي ځلمی.

د امان افغان جريده، پنځم کال، ۹ او ۱۰ گڼه، ۳ او ۴ مخونه، "داوطلبان سرکوبی باغيها"، د ۱۳۰۳ کال د وري د مياشتې ۱۴ نيټه.

د امان افغان جريده، پنځم کال، ۱۳ او ۱۴ گڼه، ۹ مخ، "جنگ لوگر و هزيمت کلي اشرار"، د ۱۳۰۳ کال د وري د مياشتې ۲۲ نيټه.

د امان افغان جريده، پنځم کال، ۲۲ گڼه، ۴ مخ، "ورود دلاوران سمت مشرقي"، د ۱۳۰۳ کال د جدي د مياشتې ۷ نيټه.

ميرزمان خان در جدران باقی ماندند، به همراهی ميرزمان خان کُنری به کابل آمده با غازی امان الله خان ملاقات نموده جنگ خاتمه يافت. غازی ميرزمانخان همچنان در خاموش ساختن بغاوت شينووار خدمات ارزنده و تاريخی ای انجام داد. غازی ميرزمانخان عضويت شورای دولت دوره امانی را داشت، و در جرگه بزرگ تاريخی هده درجلال آباد، لويه جرگه اول سال ۱۳۰۱ / ۱۹۲۱ جلال آباد، و لويه جرگه سال ۱۳۰۷ / ۱۹۲۸ م پغمان شرکت داشت.

غازی ميرزمانخان کنری به پاس خدمات و جانفشانی هایش موفق به اخذ چهار مدال "لوی خان"، "وفاء"، "صداقت" و "خدمت" شد که مکافات متعدد نقدي و زمين را بهمهرا داشت. اين بزرگمرد آزديخواه و وطن دوست، از آنجمله مبارزان و مجاهدينی بود که تا آخر عمر به غازی امان الله خان وفادار ماند و از پروگرامهای تجدد و پيشرفت پيشتيانی نمود. اين مرد مجاهد و قوماندان دلير در زمستان سال ۱۳۰۷ (جنوری ۱۹۲۹ ميلادی) حين تلاش های تاريخي اش برای تحکيم پادشاهی غازی امان الله خان در بک دسيسه دشمنان سوگند خورده افغانستان و عمال داخلی شان، در مسجد "شينکورک" کنرها، حين ادای نماز خفتن مورد حمله ناجوانمردانه قرار گرفته و به عمر ۵۹ سالگی جام شهادت نوشيد.

روحش شاد باد.

ماخذ و منابع معلومات بيشتر

— زمونږ غازيان: د نومياليو ملي مبارزينو د ژوندانه حالات، ۱۹۸۲۰۲ مخونه، محمد ولي ځلمی.

— جريده امان افغان، سال پنجم، شماره های ۹ و ۱۰، "داوطلبان سرکوبی باغيها"، ۱۴ ماه سنبله سال ۱۳۰۳.

— جريده امان افغان، سال پنجم، شماره های ۱۳ و ۱۴، "جنگ لوگر و هزيمت کلي اشرار"، ۲۲ ماه سنبله سال ۱۳۰۳.

— جريده امان افغان، سال پنجم، شماره های ۲۲، "ورود دلاوران سمت مشرقي"، ۷ ماه جدی سال ۱۳۰۳.

د حقيقت د جريدې د کلکسيون د ۱۳۰۳ لمريز کال گڼي.	کلکسيون جريده حقيقت ، شماره های سال ۱۳۰۳.
داستقلال څلورمه جبهه، د عبدالخالق اخلاص تاليف، د حبيب الله رفيع سريزه، سمون، لمنې او نېنلوني، دويم چاپ، ۲۰۰۵ کال.	داستقلال څلورمه جبهه، د عبدالخالق اخلاص تاليف، د حبيب الله رفيع سريزه، سمون، لمنې او نېنلوني، دويم چاپ، ۲۰۰۵ کال.
اخلاص، عبدالخالق (۱۳۰۴/۱۹۲۵). استقلال امانيه . لکشمي آرت پريس، راولپنډي.	اخلاص، عبدالخالق (۱۳۰۴/۱۹۲۵). استقلال امانيه . لکشمي آرت پريس، راولپنډي.
هفته نامه کليد، به مناسبت هشتادوسومين سالگرد استرداد استقلال افغانستان، صفحه ۱۴، شماره ۲۳، سال اول، هفته اول سنبله ۱۳۸۱ خريځيدی.	هفته نامه کليد، به مناسبت هشتادوسومين سالگرد استرداد استقلال افغانستان، صفحه ۱۴، شماره ۲۳، سال اول، هفته اول سنبله ۱۳۸۱ خريځيدی.
د غازي ميرزمانخان کنړي د ځوي الحاج محمد ارسلان زمانى سره مرکه.	مصاحبه با الحاج محمد ارسلان زمانى، پسر غازى ميرزمان خان کنړى.
عبدالله غمخور، د افغانستان د آزادۍ شهبسوار، د افغانان جريده، د ۱۳۷۹ کال د سنبلې ۲۴ مه، ۳ مخ.	عبدالله غمخور، د افغانستان د آزادۍ شهبسوار، د افغانان جريده، د ۱۳۷۹ کال د سنبلې ۲۴ مه، ۳ مخ.
Fire in Afghanistan, ۱۹۱۴-۱۹۲۹, Rhea Talley Stewart, ۲nd Edition, ۲۰۰۰, USA	Fire in Afghanistan, ۱۹۱۴-۱۹۲۹, Rhea Talley Stewart, ۲nd Edition, ۲۰۰۰, USA
د بریتانوي هند د آرشيف د انگرېزانو د استخباراتو هغه رپوټونه چې اوس له محرمېته وتلي د افغانستان او سرحدونو په هکله د استخباراتي اسنادو دوسيي (British Intelligence Files on Afghanistan and its Frontiers, c. ۱۸۸۸-۱۹۴۶)	د بریتانوي هند د آرشيف د انگرېزانو د استخباراتو هغه رپوټونه چې اوس له محرمېته وتلي د افغانستان او سرحدونو په هکله د استخباراتي اسنادو دوسيي (British Intelligence Files on Afghanistan and its Frontiers, c. ۱۸۸۸-۱۹۴۶)
زمانى، عبدالرحمن (۲۰۰۷). جنگ استرداد استقلال افغانستان : جبهه فراموش شده چترال و کنړ.	زمانى، عبدالرحمن (۲۰۰۷). جنگ استرداد استقلال افغانستان : جبهه فراموش شده چترال و کنړ.
زمانى، عبدالرحمن (۲۰۱۰). په آزاد سرحد کې خپلواکۍ غوښتونکي مبارزې او دموښود په مشهورو غزاگانو کې د غازي ميرزمان خان ونډه.	زمانى، عبدالرحمن (۲۰۱۰). په آزاد سرحد کې خپلواکۍ غوښتونکي مبارزې او دموښود

Fehler! Unbekannter Name für Dokument-Eigenschaft.

د پاڼو شمېره: له ۸ تر ۹

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de یادونه: دلپیکني د لیکنيزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله لیکنه له رالیرلو مخکې په خیر و لولئ

په مشهورو غزاگانو کې د غازي ميرزمان خان ونډه. زمانی، عبدالرحمن (۲۰۱۳). بازنگری دوره امانی و توطئه های انگلیس، . مؤسسه نشراتی مسکا، کابل افغانستان .	زمانی، عبدالرحمن (۲۰۱۳). بازنگری دوره امانی و توطئه های انگلیس، . مؤسسه نشراتی مسکا، کابل افغانستان .
---	--

Fehler! Unbekannter Name für Dokument-Eigenschaft.

د پاڼو شميره: له ۹ تر ۹
افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولئ